

**ผลการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อ
การเรียนและทักษะทางสังคม สาระพระพุทธานุศาสตร์ ของนักเรียนชั้น
 ประถมศึกษา ปีที่ 6**

**THE EFFECT OF THE BUDDHISM INSTRUCTION MODEL ON ACADEMIC
 ACHIEVEMENT, ATTITUDE AND SOCIALS SKILLS IN BUDDHISM
 SUBJECT OF PRATOMSUKSA 6 STUDENTS**

ผู้วิจัยวีระพงษ์ สิงห์ครุฑ¹

Veerapong Singkrut

Weerapong1986@hotmail.com

กรรมการควบคุมอ.ดร.กิตติชัย สุธาสิโนบล²อ.ดร.ครรชิต แสนอุบล³**Advisor Committee**

Dr.Kittichai Suthasinobon

Dr.Kanchit Saenubon

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน และทักษะทางสังคม สาระพระพุทธานุศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนวัดอาวุธวิ กสิตาราม เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง (รวมทดสอบก่อนและหลังเรียน จำนวน 2 ชั่วโมง) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบสอบถามเจตคติต่อสาระพระพุทธานุศาสตร์ และแบบวัดทักษะทางสังคม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีทางสถิติ t-test for dependent sample

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระพระพุทธานุศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีเจตคติต่อการเรียน สาระพระพุทธานุศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีทักษะทางสังคม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, เจตคติต่อการเรียน สาระพระพุทธานุศาสตร์, ทักษะทางสังคม

¹ นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำสาขาการประถมศึกษา ภาควิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ABSTRACT

The research aims to study the effects of The Buddhism Instruction Model on academic achievement, attitude and social skills in Buddhism subject of Pratomsuksa 6 Students. The study was conducted on a simple random sampling of 30 Pratomsuksa 6 Students in their second semester of the 2013 academic year at the Wat Awutvikasitaram School, Bangphad District, Bangkok, Thailand. The experiment was conducted over of 18 instructional hours. (total pretest-posttest , 2 hours) The instruments used during the studies were 16 Buddhism Instruction Model lesson plan, achievement tests, Attitude, and Social Skill test. T-test for dependent samples was then employed to analyze the data.

The results of this research were as follows:

1. The students who were taught through the Buddhism Instruction Model had the higher Academic Achievement after learning than before learning Buddhism Subject with the statistically significant at the .01 level.
2. The students who were taught through the Buddhism Instruction Model had the higher Attitude towards learning Buddhism subject after learning than before learning with the statistically significant at the .01 level.
3. The students who were taught through the Buddhism Instruction Model had the higher social skills after learning than before learning with the statistically significant at the .01 level.

Keyword : Buddhism Instruction Model, Achievement, Attitude of the Buddhism Subject, Social Skill

บทนำ

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือ พัฒนา “คน” ต้องทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต นับตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา สู่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงานและวัยชรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่นเป็นวัยที่จะต้องปลูกฝังและต้องสร้างคุณค่าให้กับตนเองและเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ และในขณะที่เดียวกันก็จะได้รับการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต ทั้งปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554:1)

การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ การจัดการศึกษาจึงต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ.2542:5) การพัฒนาให้ “คน” ให้เป็น “คน” ที่สมบูรณ์ จึงต้องอาศัยการพัฒนาให้ครบทุกด้าน ทั้งในด้านการเรียนรู้การศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) ที่ว่า กระบวนการในการบูรณาการของชีวิต เป็นองค์รวมแห่งการเรียนรู้ที่มีวงจรสนองตอบและสอดคล้องซึ่งกันและกัน เป็นองค์รวมของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติ อย่างมีสมดุล พึ่งพา อาศัย ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกัน ในกระบวนการพัฒนาชีวิตนี้ พระราชวรมุณี ประยูรธมมจิตโต (2543:1-2) ได้กล่าวถึงการพัฒนาคนไว้ว่า ประเทศไทยถือว่าคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นั่นคือคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เมื่อคนได้รับการพัฒนาแล้วก็จะเป็หัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองควบคู่กันไป

นอกจากนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่11 (2555-2559) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ว่า กระบวนการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย/สังคม (ศีล) ด้านอารมณ์/สติ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา) นั้น จำเป็นที่จะต้อง

ปลูกฝังด้านคุณธรรมและจริยธรรม ให้แก่เด็ก แต่ปัจจุบัน สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม และมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและการเพิ่มขึ้นของการพนัน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554:4) ดังจะเห็นได้จากการสำรวจของคณะกรรมการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดกระทรวงศึกษาธิการ (ปส.ศธ.) ข้อมูลรายงาน ณ วันที่ 30 มีนาคม 2543 พบว่ามีนักเรียนกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด จำนวน 35,428 คน กลุ่มที่ใช้สารประเภทเหล้า/บุหรี่ จำนวน 52,665 คน จากนักเรียนจำนวน 7,091,759 คน นอกจากนี้ยังมีปัญหานักเรียนเล่นการพนัน นักเรียนยกพวกตีกันระหว่างโรงเรียน รวมทั้งปัญหาทางเพศอันเกิดจากการแพร่หลายของสื่อลามก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เพื่อศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของคุณธรรมจริยธรรมที่ควรเฝ้าระวัง พบว่ากลุ่มที่มีอัตราการพัฒนาการในการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมจริยธรรมค่อนข้างต่ำคือกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา จึงถือว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มเสี่ยงในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมที่ด้อยลง (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2551:104-105) ดังนั้น ภูมิภาคส่วนของสังคมจึงได้ให้ความสำคัญทางด้านศาสนา โดยเฉพาะทางด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมมากขึ้น เพราะมีความเชื่อว่าศาสนามีความจำเป็นต่อสังคมและมวลมนุษยชาติ ประกอบกับสังคมไทยที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันหลัก 1 ใน 3 สถาบันหลักของชาติที่ธำรงรักษาความเป็นไทยสืบมาจนถึงปัจจุบัน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554:1)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยเริ่มเสื่อมถอยลงไปทุกขณะ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน กลายเป็นปัญหาระดับชาติอยู่ในขณะนี้ คนไทยยอมรับได้หากมีการทุจริตคอร์รัปชัน ถ้าหากตนเองมีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์นั้นด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมากระบวนการศึกษาของไทยยังไม่ตอบโจทย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ แผนการศึกษาแห่งชาติที่ได้วางเอาไว้ นั่นเป็นเพราะการก้าวไปข้างหน้า

อย่างรวดเร็วของโลกสมัยใหม่ เมื่อคุณธรรม จริยธรรมของคนในชาติ เสื่อมถอยลงไป จึงทำให้พระพุทธศาสนาเริ่มเสื่อมไปจากสังคมไทยด้วยเช่นกัน ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็คือ การที่สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมยุคใหม่ จากการเข้ามามีบทบาทของเทคโนโลยีสมัย หรือกระบวนการที่เรียกว่าโลกียานูวัตน์ (Secularization) คือการทำให้สถาบันต่างๆ ของสังคมแยกขาดจากศาสนาและมีลักษณะอย่างโลกีย์มากขึ้น (พระไพศาล วิสาโล, 2552:92) สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (2546:125) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่คนไทยได้เสื่อมเลือนเห็นห่าง แยกแยกออกไปจากพื้นเพทั้งพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของตนเองจนทำให้คุณธรรม ศีลธรรมเสื่อมถอยเป็นเพราะสาเหตุสำคัญสองประการคือ 1) ความเสื่อมของคุณค่าทางจิตใจไม่สนใจศาสนาและคำสอนทางศีลธรรม พร้อมทั้งการหันไป มีค่านิยมทางด้านวัตถุมากเกินไป 2) การมีทัศนคติที่ดูถูกวัฒนธรรมพื้นเดิมของบ้านเมือง และละเลยทอดทิ้งภูมิปัญญาไทย

การจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้น กับผู้เรียน ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ แต่ในการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันพบว่านักเรียนส่วนใหญ่เล็งเห็นถึงความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม น้อยลง โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับรายวิชา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มากกว่า โดยเฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนา ยิ่งมีความสนใจน้อยกว่าวิชาอื่น นอกจากนี้ การจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ยังมีได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน หลักสูตรยังคงเป็นเรื่องของเนื้อหาสาระ ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการสอน และการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างมาก ยังคงเน้นครูเป็นสำคัญ และวิธีการสอนยังคงใช้รูปแบบท่องจำมากกว่าความเข้าใจ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11, 2554:5) นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ยังพบว่า ครูผู้สอนนำวิธีการสอนที่ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระมาใช้ในการสอน เทคนิคการสอน

ไม่หลากหลาย รวมถึงขาดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงทำให้ผู้เรียนให้ความสำคัญวิชาพระพุทธศาสนา น้อยมาก เมื่อเทียบกับวิชาอื่น

ปัจจุบันวิธีการจัดการเรียนการสอน สาระพระพุทธศาสนาที่สำคัญมีอยู่หลากหลายวิธี ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรได้วางไว้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องวางแผนการสอนเป็นอย่างดี รวมถึงมีวิธีการสอนที่จูงใจให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ซึ่งวิธีสอนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนของครู เพราะถ้าวิธีสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและตัวผู้เรียน ก็จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นได้ ในสาระพระพุทธศาสนานั้นก็เหมือนกัน ผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน วิธีการสอนวิธีหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนามากที่สุด คือ พุทธวิธี เป็นการนำเอาหลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ซึ่งเป็นครูของโลก (สตุถา เทวมนุสสุสาน) มาใช้ในการสอน ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกแก้ปัญหา โดยจากการจัดสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เองโดยการคิด หรือเรียกว่าปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) และเกิดปัญญาในที่สุด โดยผู้สอนจะให้ความช่วยเหลือเพื่อชี้ทางให้ผู้เรียนเข้าภาวะของการรู้แจ้งด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชาวรมณี ประยูร ธมฺมจิตฺโต(2543:2-23) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยพุทธวิธี เป็นกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนามนุษย์ให้เกิดปัญญาโดยแท้ โดยส่งเสริมองค์ความรู้ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้เห็นแจ้งตามสภาพจริงที่ปรากฏ ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงต้องเป็นการศึกษาที่ไม่ใช่การศึกษาเพื่อนำพาคนไทยไปสู่ความสามารถในการประกอบอาชีพเพียงเท่านั้น แต่การจัดการศึกษาที่แท้จริงต้องเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้สมบูรณ์ทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา

การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ (Buddhism Instruction Model) เป็นวิธีสอนที่มีความคล้ายคลึงและมีความเหมือนกันกับวิธีการสอนแบบพุทธวิธี กล่าวคือ เป็น

การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาเป็นรูปแบบการสอน โดยได้นำเอาหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา จำนวน 7 หลักธรรม ได้แก่ ปรัตติโมสสะ, หลักโยนิโสมนสิการ, หลักไตรสิกขา, หลักอริยสัจ 4, หลักอิทธิบาท 4, หลักพรหมวิหาร 4, และหลักภavana 4 มาพัฒนาเป็นรูปแบบการสอน โดยจัดเป็นขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นที่ 2 ขั้นปัญญาวุฒิธรรม ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาปัญญา ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผล กิตติชัย สุทธิโนบล (2553) ได้ทำการพัฒนาและศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะนี้กับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยศึกษาผลใน 4 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมการเรียนด้านกาย ด้านพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะ ด้านพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.77 จากการประเมินครั้งสุดท้าย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะนี้ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้เพื่อการพัฒนาในการจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา เพราะการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย-สังคม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และทางด้านปัญญา (ปัญญา) และผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธะนี้ สามารถพัฒนาผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรมการเรียนด้านกาย พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ที่กำหนดไว้ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ที่ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ และคุณธรรม โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552:ก:4)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาตามแนวการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ซึ่งใน

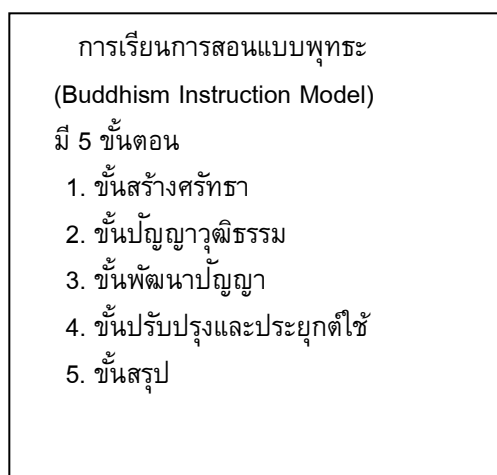
การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง พระธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาใช้เป็นเนื้อหาในการวิจัย โดยได้นำเอา ขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ (Buddhism Instruction Model) ทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นที่ 2 ขั้นปัญญาอุคมิธรรม ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาปัญญา ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผล มาใช้ใน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา สำหรับครูสอนสาระพระพุทธศาสนาต่อไป

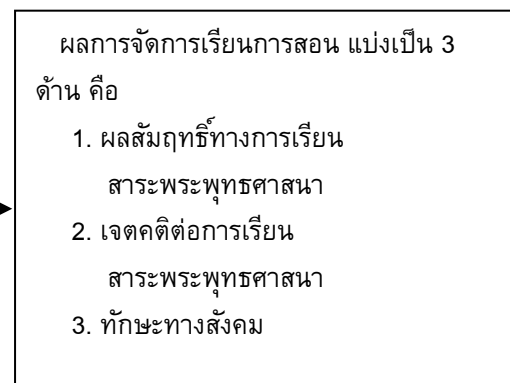
กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน และทักษะทางสังคม สาระพระพุทธศาสนา ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ (Buddhism Instruction Model) มาใช้เป็นขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน ดังกรอบและแนวคิด ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการได้รับการสอนแบบพุทธะ
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อสาระพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการได้รับการสอนแบบพุทธะ

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการได้รับการสอนแบบพุทธะ

สมมุติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีเจตคติต่อการเรียน สาระพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีทักษะทางสังคม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดอาวอุทวิสิตาราม สำนักงานเขตบางพลัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน รวมนักเรียนทั้งหมดจำนวน 60 คน ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องจัดแบบคละความสามารถกลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียนมีนักเรียนจำนวน 30 คน โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนสภาวะพุทธศาสนา และทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 4 ชนิด โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นเองได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะ จำนวน 16 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาวะพุทธศาสนา แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียน สภาวะพุทธศาสนา แบบวัดทักษะทางสังคม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โดยใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด 18 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นการทดลองโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ จำนวน 16 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง และการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 2 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการทดลอง โดยการจัดการเรียนการสอน ตามแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ (Buddhism Instruction Model) โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Sample

5.2 เปรียบเทียบคะแนนจากแบบสอบถามเจตคติต่อการเรียน สภาวะพุทธศาสนา ก่อนและหลังการทดลอง โดยการจัดการเรียนการสอน ตามแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ (Buddhism Instruction Model) โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Sample

5.3 เปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดทักษะทางสังคม ก่อนและหลังการทดลอง โดยการจัดการเรียนการสอน ตามแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ (Buddhism Instruction Model) โดยใช้สถิติ t-test for Dependent Sample

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาวะพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีเจตคติต่อการเรียน สภาวะพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีทักษะทางสังคม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน และทักษะทางสังคม สภาวะพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาวะพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียน สภาวะพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 จากผลการวิจัยดังกล่าว สรุป

ได้ว่า นักเรียนที่เรียนสาระพระพุทธศาสนา โดยได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้ นักเรียนมุ่งศึกษาแก้ปัญหาและเป็นการแสดงหองค์ความรู้อย่างเป็นองค์รวม ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสุขในกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา เป็นขั้นที่เตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง ต่อครูผู้สอนและต่อสาระที่เรียนเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการใช้สื่อการสอนที่สร้างศรัทธาให้แก่ผู้เรียน การสวดมนต์ นั่งสมาธิเพื่อให้ผู้เรียนมีจิตใจที่สงบ รวมถึงการตั้งคำถามและการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน ขั้นที่ 2 ขั้นปัญญาภูมิธรรม เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย และกำหนดหลักการ กฎเกณฑ์ในการเรียน ครูนำเสนอสาระด้วยการชี้แจงแผนภาพความคิด เพื่อให้ นักเรียนเห็นเป็นกระบวนการ รวมถึงการแบ่งกลุ่มนักเรียน ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาปัญญา เป็นขั้นที่ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่มไปด้วยกัน นักเรียนจะใช้ปัญญาในการต่อยอดความคิด ขั้นนี้ นักเรียนจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม เป็นการนำเสนอผลงานกลุ่ม แบบแผนภาพความคิด ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่นักเรียนปรับปรุงแก้ไขผลงาน รวมถึงเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยมีครูเป็นผู้ช่วยในการเรียน ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผล เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและผลงานที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ ทำแบบฝึกหัดแบบทดสอบ เพื่อประเมินความรู้ในแต่ละชั่วโมงที่เรียน ซึ่งจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดปัญญา จัดให้มีการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และได้ลงมือแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยเชื่อมโยงพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนของการเรียนการสอน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดปัญญาและมีความสุขในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ กิตติชัย สุธาสิโนบล (2553:263-273) ได้ศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนวพุทธ

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งในด้านของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวณา) พบว่านักเรียนมีคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกัญจนา พรนิเสน (2548:70) ได้ศึกษาผลของการสอนแบบพุทธวิธีที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในรายวิชา ส 41102 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่าในด้านของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบพุทธวิธีมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นการสนับสนุนว่าการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงขึ้น

2. เจตคติต่อการเรียน สาระพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังเรียน โดยได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ พบว่านักเรียนมีคะแนนเจตคติต่อการเรียน สาระพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 2 จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนสาระพระพุทธศาสนา มีคะแนนเจตคติต่อการเรียนสาระพระพุทธศาสนาสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงหลักปรัโตโฆสะ คือการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน และขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นของการสร้างศรัทธาให้เกิดกับตัวผู้เรียน จึงทำให้นักเรียนรู้สึกซาบซึ้งในกระบวนการเรียนการสอนเป็นอันดับแรก และเกิดเจตคติที่ดีต่อสาระพระพุทธศาสนา เพราะการจัดการเรียนการสอนของครูเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดที่จะสร้างเจตคติที่ดีหรือไม่ดีแก่นักเรียน หากนักเรียนเรียนรู้อย่างซาบซึ้ง สนุกสนาน เพลิดเพลิน และเกิดความเข้าใจในบทเรียน เกิดความยอมรับในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้ ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนสาระนั้นๆ ตามมา ในการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ส่งผลให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อสาระพระพุทธศาสนา ใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้าน

ความรู้สึก เป็นด้านอารมณ์ ความรู้สึกของนักเรียนว่าชอบ การเรียนสาระพระพุทธศาสนามากขึ้น ด้านพฤติกรรม คือ การปฏิบัติตามที่นักเรียนรู้สึก มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีมากขึ้น และด้านสติปัญญา คือ นักเรียนรู้และเข้าใจต่อ สาระพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงทำให้คะแนนเจตคติต่อ สาระพระพุทธศาสนาของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าการ ทดลอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรพันธ์ เขียว รัมย์ย์ (ถาวโร) (2549:105 - 106) ที่ได้ศึกษาการพัฒนา แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนตามแนวพุทธ ผล การวัดด้านเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องพระสงฆ์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนตาม แนวพุทธสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ.05 ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นการสนับสนุนว่า การ จัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ส่งผลให้นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 มีเจตคติต่อการเรียนสาระพระพุทธศาสนา ที่สูงขึ้น

3. ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ก่อนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนการสอนแบบ พุทธะ พบว่านักเรียนมีคะแนนวัดด้านทักษะทางสังคม หลัง เรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 จากผลการวิจัย ดังกล่าว สรุปได้ว่า นักเรียนที่เรียนสาระพระพุทธศาสนา โดยการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะมีคะแนนวัดทักษะ ทางสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เนื่องจาก กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ เป็น กระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิดและลง มือปฏิบัติด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่ม โดยในขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนของการมี ส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่ม การมีส่วนร่วมใน กระบวนการทำงานและการตัดสินใจ รวมทั้งเป็นการเปิด โอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน เกิดการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน นักเรียนที่ เรียนเก่งจะช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน นักเรียนที่เรียนไม่ เก่งจะเกิดความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น เพราะมีคน คอยช่วยเหลือ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ พุทธะจึงส่งเสริมให้นักเรียนค้นพบที่จะพัฒนาตนเองให้เข้า กับเพื่อนในกลุ่มและในชั้นเรียนใน 3 องค์ประกอบ คือ การ

ทำงานร่วมกับผู้อื่น นักเรียนรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น รู้จัก รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย และการ ตัดสินใจร่วมกันเพื่อทำงานกลุ่มให้สำเร็จ การติดต่อสื่อสาร กับผู้อื่น นักเรียนจะรู้จักการสื่อความหมาย การพูด และ การแสดงออก และด้านสุดท้ายคือการมีมนุษยสัมพันธ์กับ ผู้อื่น นักเรียนมีความสามารถที่ดีในการสร้างสัมพันธภาพ กับผู้อื่น มีน้ำใจ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การจัดการเรียน การสอนแบบพุทธะนี้เป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอน ผ่านระบบไตรสิกขาซึ่งเป็นการขัดเกลาด้านความประพฤติ คือศีล ควบคุมจิตคือสมาธิ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้คือ ปัญญา จึงทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เกิดทักษะ ทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ ขวัญฟ้า รังสิยา นนท์ (2552:227) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการ เรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นรูปแบบการจัด กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัยนั้นใช้หลักธรรม ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ไตรสิกขา และปัญญาอุคคิธรรม 4 โดยยึด หลักการพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และครูถือเป็น ตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญในการหล่อหลอมให้ เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมประจำวันโดยเน้นการ สำรวม กาย วาจา ใจ และสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ พระปฐมยวีร์ มงคลพิพัฒนพร (2553:76) ที่ศึกษาผลการใช้ กระบวนการสืบสอบตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อพัฒนา พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมโดยรวมของ นักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยเพิ่มขึ้น 9.78

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นการสนับสนุน ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ส่งผลให้นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 มีทักษะทางสังคมที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ ครูผู้สอนควรมีการเตรียมสื่อและอุปกรณ์ในการสอนให้ พร้อม เพราะในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นการสร้างศรัทธา

จำเป็นที่จะต้องสร้างรู้สึกซาบซึ้งในสาระที่เรียนให้เกิดขึ้นกับนักเรียนก่อน รวมถึงควรมีการจัดสภาพห้องเรียนที่เป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนไม่ให้ซ้ำกับการเรียนแบบทั่วไป เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีความสุขในการเรียนและมีการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธระนั้น ควรมีการจัดนักเรียนออกเป็นกลุ่ม เพราะการทำงานเป็นกลุ่มจะส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อนร่วมกลุ่ม จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และการมีทักษะทางสังคมกับเพื่อนร่วมกลุ่ม

1.3 ในระยะเวลาแรกนักเรียนอาจจะไม่คุ้นเคยกับกระบวนการเรียนการสอนแบบพุทธรณ์ จึงต้องมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการกระตือรือร้น กล้าที่จะเรียนรู้ และมีความมั่นใจในตนเอง

1.4 ในการเรียนการสอน เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ครูผู้สอนควรเข้าร่วม ตรวจสอบความถูกต้อง โดยอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงวิธีการอย่างชัดเจน เพื่อให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ครูผู้สอนควรมีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธรณ์ทั้ง 5 ขั้นตอน อย่างชัดเจนและถูกต้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธรณ์ ในกลุ่มสาระวิชาอื่น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการนำการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธรณ์ ไปใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบ การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธรณ์กับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบอื่น เพื่อความหลากหลาย ในกระบวนการวิจัยมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กัญญา พรนิเสน. (2548). ผลของการสอนแบบพุทธรณ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในรายวิชา ส 41102 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ศาสนา ศีลธรรมจริยธรรม) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน).นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552ก). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนผู้ปกครอง การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน).กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.(2554).การอบรมคุณธรรม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมชนผู้ปกครองการเกษตรแห่งประเทศไทย.

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2552). **การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย.**

ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระราชวรมณี ประยูร ธรรมจิตโต. (2543). **กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.

พระมหาธีรพันธ์ เขียวรัมย์. (2549). **การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบพุทธวิธี เรื่องพระสงฆ์ สำหรับ**

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระไพศาล วิสาโล. (2552). **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:

มูลนิธิสวดศรีสุภะดีวงศ์.

พระปยุตวิวัฒน์ มงคลพิพัฒนพร. (2553). **ผลการใช้กระบวนการสืบสอบตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม**

ทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดในท่ายพายัพ จังหวัดเชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**

2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545) **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)** กรุงเทพฯ:

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (2551). **การวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณธรรม**

จริยธรรมของคนไทย. บริษัท พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักวิชาการและการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **การพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้น**

พื้นฐาน. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11**

(พ.ศ.2555 - 2559).